

ארגנטינה

(Argentina). מדינה באמריקה הדרומית. שנות 1930-1943 בא' מכוונות 'העשור המביש'. במהפכה צבאית בעלת צביון רדיקלי-קורפורטיבי שהתחוללה ב- 1930 תפסו הלאומנים את השלטון, ואולם, בסוף 1931 הבטיחו הניאו-שמרנים את הנשיאות לגנרל אוגוסטין חוסטו. נשיאותו של חוסטו ארכה עד 1938, והיתה רצופה עיוותים אלקטורליים בבחירות כדי לשמור על שלטו השמרנים. הצבא והכנסייה שיתפו פעולה עם השלטון, ראשי הכלכלה תמכו בו, ולמרות חילוקי-דעות אידיאולוגיים במדינה נתקל השלטון באופוזיציה מועטה בלבד. ב- 1938 נהיה לנשיא ד"ר רוברטו אורטיס שבא מרקע המפלגה הרדיקלית. אורטיס ניסה להעביר את המשטר לפסים דמוקרטיים. נוכח המלחמה באירופה נקט אורטיס, בעקבות ארצות-הברית ומדינות אמריקה האחרות, עמדה של ניטרליות, אך במאי 1940 טען בקונגרס שהניטרליות אין פירושה אדישות וחוסר רגישות, והביע אהדה לקורבנות פלישת הנאצים. בכך הופיע אורטיס כליברל הנוטה לצד בעלות-הברית. ואולם, בספטמבר 1940 נהיה סגן הנשיא ד"ר רמון קסטיליו, השמרני והלאומני, לנשיא בפועל מחמת מחלתו של רוטיס, ודבקותו בניטרליות במלחמת-העולם ביטאה למעשה אהדה למדינות ה'ציר'. ב- 1943 השתלטה קבוצת גנרלים בכוח הזרוע וכוננה רודנות צבאית בעלת גוון קלריקלי מובהק, המפלגות פוזרו ובבתי-הספר הממשלתיים הונהג חינוך קתולי. מתוך קבוצת הגנרלים צמח השלטון הפופוליסטי של הגנרל חואן דומינגו פרון, שב- 1946 עתיד היה להיות נשיא המדינה. שלא כרוב מדינות אמריקה הלטינית המשיכה א' לדבוק במדיניות ניטרלית, ורק בינואר 1944 ניתקה, בלחץ ארצות-הברית, את יחסיה עם גרמניה, ובמרס 1945 הכריזה מלחמה על גרמניה, בעוד שרוב מדינות אמריקה הלטינית עשו כן כבר ב- 1941-1942, בעקבות הצטרפות ארצות-הברית למלחמה. הניטרליות הלוחמנית של א' היתה אנטי-אמריקנית, אנטי-דמוקרטית ואנטי-קומוניסטית, תאמה את עמדתו של רודן ספרד פרנסיסקו פרנקו ונחשבה לרצויה מבחינה כלכלית.

בפרוץ מלחמת-העולם השנייה צידדו קבוצות לאומניות בא' בניטרליות בעלת גוון פרו-גרמני. 'התנועה הלאומנית' (Movimiento Nacionalista), למרות היותה קטנה ומפוצלת, חדרה בתעמולתה העניפה למגזרים בעלי השפעה במדינה, ובהם הצבא, הכנסייה הקתולית וקבוצות רבות בקרב העילית האינטלקטואלית הלאומנית. התנועה דגלה באנטי-ליברליזם, אנטי-קומוניזם, התנגדות למחנה הדמוקרטים, ולעיתים גם באנטישמיות, פילסה לה דרך, ודומה היה שהצליחה לממש את יעדיה לקראת המהפכה הצבאית ביוני 1943. גם חוגי הקתולים בא' התפצלו בין רוב לאומני ואנטי ליברלי ובין מיעוט בעל תפיסה ואוריינטציה פרו-מערבית ודמוקרטית. אחדות מהקבוצות הלאומניות בעלות תפיסה צבאית אימצו לעצמן את האידיאולוגיה הנאצית ואף זכו למימון שגרירות גרמניה בבואנוס איירס.

בעקבות דיווחים מדאיגים על חדירת תעמולה נאצית לא' הוקמה ב- 1941 ועדת חקירה פרלמנטרית, ועל סמך מסקנותיה הוצאו אל מחוץ לחוק מוסדות גרמנים נאציים שונים שפעלו בהסוואה של פעילות תרבותית או כלכלית. רוב הקהילה הגרמנית בא' תמכה בגלוי בגרמניה הנאצית, החדיר את האידיאולוגיה הגזענית לבתי-הספר הגרמניים ולמוסדות תרבות, והיא זכתה בתמיכת גורמים לאומניים.

לעומתן פעלו בא' גם קבוצות אנטי-פשיסטיות ואנטי-גזעניות ובאמצע 1937 הקימו את 'הוועד נגד הגזענות והאנטישמיות'. בעקבות פלישת גרמניה להולנד ולבלגיה הוקמה 'הפעולה הארגנטינית' (Acción Argentina) בידי אינטלקטואלים דמוקרטים ואנטי-נאצים שהזהירו נגד ה'גיס החמישי' במדינה וחתרו לניתוק היחסים עם גרמניה.

חוקי ההגירה. חוק משנת 1876 התיר הגירה חופשית למדי לא' ואולם, מאז המשבר הכלכלי העולמי ב- 1929 נקטה א', בדומה לרוב מדינות אמריקה הלטינית, בצעדים להגבלת ההגירה. ב- 26 בנובמבר 1932 הוצא צו ממשלתי המצמצם את ההגירה למהגרים פוטנציאליים שיוכחו שיש להם מקצוע או מקום עבודה המבטיח את פרנסתם, וזאת נוכח הקשיים מחמת האבטלה הגוברת בעקבות המשבר.

בכך חל המפנה. נסתיימה תקופת הגירת ההמונים והחלה הגירה סלקטיבית. עדיין ניתן היה להגר לא' מכוח סעיפי החוק בדבר איחוד משפחות, או הגירה שיעדה התיישבות חקלאית. ואולם, ניכרה מגמת הקשחה בתהליך נעילת שערי המדינה. באוקטובר 1936 פורסם, מתוך מגמות אידיאולוגיות, צו למניעת הגירה, וזאת כדי לצמצם הגירת קומוניסטים ואנרכיסטים. ביולי 1938, בעת שגבר לחצם של פליטים יהודים ולא-יהודים להגר בעקבות סיפוח אוסטריה לגרמניה, התכנסה ועידת אוין ביוזמתו של נשיא ארצות-הברית פרנקלין דלנו רוזולט. נציג א' בוועידה בטיח 'לסייע במידת היכולת' לפתרון בעיית הפליטים. ואולם, ממשלת א' דנה מחדש במדיניות ההגירה, וב- 28 ביולי 1938 פירסמה צו המטיל הגבלות חדשות ומחמיר את הפיקוח על ההגירה הבלתי חוקית בגבולות, בטענה שזרים מסתננים לא', בעיקר דרך ברזיל ואורוגוואי. סעיפי ההנמקה לצו מצביעים על הקשר בינו ובין המאורעות באירופה והחשש מפני הגירה רבת-ממדים. מיקוד הבעיה לא היה בחשש מאבטלה אלא ב'מצב הבין-לאומי הנוכחי', שבעטיו צפוי גידול מיידי במספר הרוצים להשתקע בא'. הקשחת נוהלי הכניסה נועדה ליצור קדימות בהגירה על-פי צרכי 'החברה, התרבות והכלכלה' של א'. המלה יהודים לא נזכרה במפורש בצו, ואולם, המגמה עולה מתוך ההנמקות לצו ומן הפניות הגוברות מצד פליטים יהודים ומהגרים יהודים בכוח. גם אחרי פרעות 'ליל הבדלח' בגרמניה (9-10 בנובמבר 1938) וההדים הנרחבים של אלימות הנאצים בעיתונות העולם, לא השתנתה מדיניותה של א'.

בראשית דצמבר 1938 התכנסה בלימה שבפרו הוועידה הפאן-אמריקנית השמינית, ואישרה החלטה נגד רדיפות מנימוקי גזע ודת. באשר להגירה הוחלט בלימה, שכול מדינה בחצי

הכדור המערבי תשתדל לקלוט מהגרים מארצות אמריקה או מאירופה בהתאם לצרכיה הפנימיים ובהתחשב בסגולות המהגרים ובמקצועותיהם.

א' בלטה בפעילותה בוועידה, וסיכלה את לחצה של ארצות-הברית לאשר החלטה מחייבת בענייני הגירה. אדרבה, הושם דגש בהמשך ההגירה הסלקטיווית, הבאה למנוע כניסת פליטים הנסים מתוך כפייה, בניגוד למהגרים הבאים מבחירה חופשית. יתר על כן: בוועידת שרי הכלכלה של ברזיל, א', אורוגוואי ופרגווי, שנתכנסה בפברואר 1939, הוחלט לפעול למניעת מעברם של בני-אדם שאין להם המסמכים והאישורים הדרושים במדינות השונות, וכן מעברם של מי שנחשבים למסכנים את הסדר הציבורי, או שבעקבות עברם הם 'בלתי רצויים'. בקטגוריות ההן נכללו פליטי הרפובליקה הספרדית המתמוטטת, וכן דמוקרטים, סוציאליסטים, אנרכיסטים, וכמובן גם פליטים יהודים חסרי מסמכים מטעמים שונים. התיאום ההוא בין ארבע מדינות האיזור השפיע על המדיניות, ולפיה כנראה לא הותר לפליטים יהודים שעל סיפון 35 אוניות שהגיעו בשנים 1938-1942 לנמל בואנוס-איירס לרדת אל החוף. רוב הפליטים הוחזרו לאירופה ומיעוטם הקטן מצא מיקלט באחת מארצות אמריקה הלטינית האחרות.

תגובות של אנשי ציבור והדים נרחבים בעיתונות עוררו פרשות הפליטים היהודים שהגיעו בפברואר 1939 באונייה 'קונטה גרנדה' (Conte Grande), והפליטים היהודים שהגיעו באוקטובר 1941 באונייה 'קאבו דה בואנה אספרנסה' (Cabo de Buena Esperanza), אך למרות כול המאמצים וההשתדלויות למענם לא הותר להם להיכנס לא'. בסופו של דבר הותרה כניסת הפליטים שעל סיפון 'קונטה גרנדה' לצ'ילה, וכניסת הפליטים שעל סיפון ה'קאבו דה בואנה אספרנסה' לקורסאו (Curacao).

כול זמן המלחמה נמשכה מדיניות השערים הנעולים. הפקידות המקומית, הקונסולים באירופה והדרג הבכיר של מעצבי המדיניות בא' כולם הקפידו בהוצאת המדיניות ההיא לפועל. למרות כול הקשיים וההגבלות הגיע מספר היהודים שהיגרו לא' בתקופת השואה, על-פי האומדן, לכ- 39,400 נפש, 26,500 מהם באופן חוקי והשאר באורח בלתי חוקי. בקווים כלליים מצטיירת א' כמדינה שבתקופת השואה נקטה מדיניות של נעילת שערים בפני הפליטים היהודים, וזאת למרות שטחיה הפנויים הנרחבים והצורך בפיתוח בתחומים מגוונים.

התמיכה ביהודים בקרב החוגים שבמרכז המפה הפוליטית ובשמאלה היתה, בסופו של דבר, בלתי יעילה, מכיוון שלא עלה בידם להשפיע על השלטון שקבע את מדיניות ההגירה. דווקא בשנים המכריעות, כשסיכויי ההצלה היו מציאותיים, היה הפער בין מספר המבקשים להיכנס לא' ובין נכונותה של א' לקלוט מהגרים עמוק מתמיד.

